

Andrija-Željko Lovrić (5. 6. 1943. – 11. 5. 2018.)

In memoriam

Jedanaesteročlana multidisciplinarna grupa istraživača isplovljava iz šibenske luke put otoka Visa i Palagruže – hrvatskih prirodoslovnih bisera koji su davno izronili sred Jadranskoga mora – u sklopu postnovogodišnjeg, siječanjskog terenskog istraživanja. I dok gledam, stojeći među prijateljima i kolegama na palubi jedrilice, prema našem cilju koji se još niti ne nazire na horizontu, ljeskanje i ljuljanje mora oko brojnih malih otočića rogozničkog akvatorija prisjeća me na posljednje veliko i nezaboravno terensko istraživanje Jadrana, obuhvativši tada i osebujni pučinski otok Jabuku, koje sam ovdje proveo s Andrijom-Željkom Lovrićem prije 12 godina. Tako su moje misli nezaustavljivo potekle prema čovjeku s kojim sam ranije bio provodio nebrojene dane i sate na različitim plovilima, stotinama otoka, otočića, škojeva i plitvaca našega Jadrana još od davne 1992., uključujući i vanjske otoke kao što su Vis, Svetac, Sušac i Palagruža. Upravo zahvaljujući njegovoj viziji o multidisciplinarnom istraživanju bioraznolikosti Dinarida i Jadrana, na tim izoliranim, mnogobrojnim i raznolikim djelićima kopnenih staništa, ali i onih na granici kopna i mora, zaiskrila su i ubrzo se rasplamsala mikološka istraživanja koja se ne bi ni do danas dogodila da nije bilo toga čovjeka. Zapravo, da nije bilo njega veliko je pitanje kakva bi bila temeljna

mikologija u Hrvatskoj, gdje bi se ona mogla razvijati i bi li bilo takve mikologije ovdje uopće. Kao njegov dugogodišnji kolega čast mi je stoga osvrnuti se na život i rad dr. sc. Andrije-Željka Lovrića, prirodoslovca s vizijom integrativnog pristupa u temeljnoj biologiji i nekadašnjeg voditelja Grupe za biocenološka istraživanja od kojega sam *in situ* toliko mnogo naučio o ekologiji Jadrana, njegovih otoka i priobalnih Dinarida, utjecaju klime i klimatoloških elemenata na živi svijet, kao i o tome da se zaključci u fundamentalnoj biologiji mogu i trebaju temeljiti isključivo na terenskoj stvarnosti.

Andrija-Željko Lovrić rođen je 5. lipnja 1943. u Zagrebu, s porijeklom iz malog, moru izrazito orijentiranog mjesta, Baške na otoku Krku. Maturirao je na Klasičnoj gimnaziji u Zagrebu 1962. gdje se upoznaje s klasičnim jezicima o važnosti kojih će, osim što se njima kasnije služio baveći se temeljnom biologijom (botanikom) i jezikoslovljem, pisati i u posebnim člancima (npr. u časopisu *Latina et Graeca* i *Zborniku zagrebačke klasične gimnazije*). Nakon mature upisao je studij biologije na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (eksperimentalna biologija i botanika), gdje je diplomirao 1967. iz problematike biogeografije i taksonomije s temom *Rasprostranjenost ilirskih Centaurea*. Nakon diplome radio je u razdoblju od 1967. do 1970. na Botaničkom zavodu Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu kao honorarni asistent, a kasnije na Institutu za botaniku Sveučilišta u Zagrebu (1970. - 1976.) kao redovni asistent sa stalnim zaposlenjem gdje je i magistrirao (1970.) s temom *Ornitogene biocenoze Kvarnera* u sklopu svoje postdiplomske specijalizacije ekološkog smjera. Tijekom svoga rada u Institutu za botaniku odlazi u dva navrata (1973. i 1975.) na usavršavanje u Francusku. U to vrijeme izrađuje disertaciju o ekološkom djelovanju vjetrova na Dinarskom kršu na kojoj će tek znatno kasnije doktorirati (obuhvaćajući mnogo širi geografski prostor) zbog toga što 1976. u reorganizaciji Sveučilišta nepravedno ostaje bez posla po svoj prilici radi „prišivena“ političke nepodobnosti. Godine 1978. zapošljava se na Institutu Ruđer Bošković gdje radi kao znanstveni asistent u razdoblju od 1978. - 1995. tijekom kojega odlazi na dodatna usavršavanja u Francusku (1981., 1987. i 1993.), izrađuje habilitacijsku tezu o izumrlim paleocenzama Balkana i ekološkom učinku aktualnih klimatskih promjena koju naposljetku prerađuje u znanstvene radove te postaje voditelj Grupe za biocenološka

istraživanja (1987. - 1998.). S dolaskom na Institut Ruđer Bošković osniva znanstvenu zbirku *Herbarium Adriaticum*, Zagreb (ADRZ) kojoj je bio i kurator. Godine 1995. doktorira disertacijom iz područja biogeografije s naslovom *Eolski kserobiomi od Jadrana do Irana (Biocenoške osobitosti obala i vrhova duž Taurodinarskog velekrasa)*. pod mentorstvom dr. sc. Nikole Ljubešića. Nakon disertacije radi na Institutu u zvanju viši asistent (1996. - 1998.) te znanstveni suradnik (1999. - 2008.) kao voditelj Laboratorija za biocenotiku (1998. - 2008.). Na tom mjestu radio je do svog umirovljenja 29. prosinca 2008. Bio je glavni istraživač na projektnim temama Grupe za biocenoška istraživanja odnosno Laboratorija za biocenotiku u razdoblju 1978. - 1999. s fokusom na hrvatskim endemima, halofitima, borafitima, flori jadranskih otoka, etnobotanici i ekologiji primorskoga krša. U posljednjim desetljećima intenzivno se bavio i etnogenezom Hrvata. Kroz čitavo vrijeme bio je aktivan kroz međunarodnu suradnju s francuskim, bosansko-hercegovačkim, grčkim, turskim i iranskim znanstvenicima i stručnjacima. Bio je dugogodišnji tajnik Međunarodne komisije za prirodoslovna istraživanja Mediterana sa sjedištem u Monaku, međunarodni ekspert pri IUCN-u za mediteranske otoke te utemeljitelj i jedan od pročelnika Znanstvenog društva za proučavanje podrijetla Hrvata.

Znanstveni rad dr. sc. Andrije-Željka Lovrića bio je prije svega usmjeren na botaničku biogeografiju i ekologiju te općenito biocenologiju. U okviru svoje iznimno obimne znanstvene aktivnosti koju je danas teško sagledati i pobrojati, objavio je više od 450 različitih publikacija, od čega većina spada u domenu botanike. Osobito su vrijedna njegova istraživanja ekozonacije i vegetacije na područjima izloženim olujnim vjetrovima. Posebno se detaljno bavio biljnim vrstama koje su se razvile u uvjetima ekstremnih ekoloških prilika (olujni vjetrovi, reljef, posolica i dr.) u okviru čega je otkrio i znanstveno opisao kao nove za znanost - desetak biljnih vrsta i niz primorskih fitocenoza. Izradio je florno-fitocenoške preglede za mnoge jadranske otoke, riječne kanjone, dinarske planine i dr. Osim toga bavio se algologijom, citotaksonomijom, fito-indikatorima, a u ranijem razdoblju i prostornim planiranjem. Istraživao je i fosilne arheocenoze te paleoekologiju na području Hrvatske, kao i predhistorijske i antičke antropogene utjecaje na ekosustave. U okviru svojeg bogatog doprinosa botanici, stotinjak radova objavio je u inozemnim edicijama akademija i sveučilišta sa sjedištima u Beču, Zürichu, Ženevi, Hagu, Amsterdamu, Uppsali, Parizu, Montpellieru, Lilleu, Grenobleu, Madridu, Firenci, Padovi, Ateni, Patrasu, Sofiji, Petrogradu, Washingtonu itd.

Među najvažnije svakako spadaju brojni radovi u ediciji Mediteranske znanstvene komisije (CIESM; 1973. - 1995.), rad o biocenoškoj ekozonaciji mediteranskog krša zapadnih Dinarida, jadranskih otoka i morskoga dna (1981), jastučastim trnjacima tipa tragantida na olujnom kršu Dinarida (1987, s Marijom Bedalov) i numeričkoj analizi vegetacijskih kompleksa na priobalnim Dinaridima (1996, s Olegom Antonićem), kao i njegova serija priloga u ediciji *Ecosystems of the World* (1993-1997). Sa Stjepanom Bertovićem izrađuje osnovnu kartu prirodno-potencijalne vegetacije prema tada novim istraživanjima (*Tuxenia*, 1992) u kojoj se revidira i upotpunjuje dotadašnje nepotpuno poznavanje ekozonacije na našem Jadranu kao i razmještaj određenih tipova vegetacije na primorskim Dinaridima te nekih područja krškog zaleđa pod utjecajem reljefa i toplih zračnih struja. U monografiji *Šume u Hrvatskoj* (1992) detaljno opisuje hrvatske biljne endeme u suradnji sa Želimirom Borzanom i suradnikom Mladenom Racom. Među posljednjim znanstvenim priložima valja istaknuti radove objavljene u časopisu *Jadranska meteorologija*, koji promatraju kserotermne florne elemente, vegetaciju i njenu ekozonaciju u svjetlu klimatskih promjena (2011 i 2012), o čemu je već na samom početku 90-tih godina prošloga stoljeća dalekovidno raspravio u habilitacijskoj tezi koju je preoblikovao u niz priloga (1991, 2001, 2004 i dr.) u inozemnoj periodici. Suradivao je na regionalnim i nacionalnim projektima kao što su Planovi prostornog uređenja (Istra, Kordun i Banovina, Boka Kotorska i dr.), *Vegetacijsko kartiranje Jugoslavije*, *Analitička flora Jugoslavije*, projektu Jadran, na međunarodnim projektima *Čovjek i biosfera* (MAB) te monitoring-projektu FAO-UNEP. Bio je aktivan član mnogih međunarodnih prirodoznanstvenih organizacija kao što su Međunarodna komisija za prirodoznanstvena istraživanja Mediterana (CIESM-Monaco), Organizacija za fitotaksonomiju Mediterana (OPTIMA-Berlin), Međunarodna asocijacija za fitoekologiju (IAVS – Heidelberg), Međunarodno fitocenoško društvo (Lille) i dr. Svoja opsežna poredbena terenska istraživanja provodio je diljem Sredozemlja, od Španjolske do Iranskog Kurdistanu, a najviše na dinarskom kršu i jadranskim otocima. Njegov *Herbarium Adriaticum*, Zagreb (ADRZ), registriran u *Index Herbariorum*, izrastao iz tih istraživanja obuhvaća brojne eksikate biljaka i alga uzorkovanih tijekom 50-ak godina njegovog terenskog rada fokusiranog na jadranski akvatorij (otoci, školjevi, morske pličine i strmci), dinarske planine i drugdje po Sredozemlju, na područjima s ekstremnim ekološkim prilikama. Ne treba izostaviti ni Lovrićeve edukativne aktivnosti. Istaknuo bih najprije njegove izrazito inspirativne članke namijenjene mladima u časopisu *Priroda*

o buri (1982), osobitostima kanjona i potrebi njihove zaštite (1985), biokemiji i saznanjima o razvoju života (1986), zatim u *Šumarskom listu* o poluzimzelenim hrastovima na primorskom kršu (1981) koji su udarili prve pečate moje znanstvene pismenosti, zapalili terensko-istraživački duh te snažno utjecali na moje vlastito opredjeljenje za istraživanje divlje prirode daleko prije nego što ću se zaposliti upravo u njegovom laboratoriju. Posebno su vrijedni njegovi brojni prilozi (neke je napisao sa Stjepanom Bertovićem) objavljeni u enciklopedijama: *Šumarska enciklopedija* (sva tri sveska), *Enciklopedija Jugoslavije*, i *Hrvatska enciklopedija*. Dr. sc. Andrija-Željko Lovrić je nakon Bogoslava Šuleka jedan od nekolicine hrvatskih prirodoslovaca koji su se tijekom cijeloga svog života ustrajno bavili terenskim prikupljanjem i poredbenom analizom narodne dijalektalne onomastike, fitonimije i zoonimije te time dali značajan doprinos očuvanju hrvatske jezične kulture. U svojim brojnim djelima obradio je na desetke tisuća toponima, fitonima i zoonima s područja sjeverne, zapadne i južne Hrvatske te Hercegovine objavivši svoj prvi prilog već 1970. o onomastici na području senjskog arhipelaga. Upravo njegovo djelo *Naravoslovne natuknice dijalektalnih rječnika od Belostenca do danas* (2012) koje je zajedno s još nekoliko ranijih priloga objavio u zbornicima *Kajkavski u povijesnom i sadašnjem obzorju*, obilježilo je i završetak njegovih tiskanih publikacija. Tijekom posljednja dva desetljeća svojeg djelovanja intenzivno se bavio etnogenezom Hrvata i s tim

u vezi, prirodoznanstvenim proučavanjima rane etnogeneze u jugoistočnoj Europi i prednjoj Aziji o čemu je objavio više od 50 različitih rasprava i knjiga. Samostalno je ili u suradnji s drugima objavio niz autorskih i uredničkih knjiga te značajnih priloga u monografskim ili zborničkim posebnim izdanjima (iz područja botanike, dijalektalne onomastike, fitonimije, zoonimije i etnogeneze) kao što su *Being alive on land* (1984), *Prostor i čovjekova okolina u dugoročnom razdoblju* (1984), *Zaštita endema u živom svijetu Jugoslavije* (1987), *Osnove zaštite šuma od požara* (1987), *Šume u Hrvatskoj* (1992), *Ecosystems of the World (Dry Coastal Ecosystems*, dva volumena 1993 i 1997), *Tko su i odakle Hrvati* (1994), *Staroiransko podrijetlo Hrvata* (1998), *Gan-Veyān oscé Bascānski besidār* (2004), *Old-Croatian Medieval Archidioms* (tri volumena, 2004-2006), *Jen agramerski slovar* (dvije knjige, 2005 i 2006), *Podrijetlo Hrvata* (2007), *Kajkavski u povijesnom i sadašnjem obzorju* (tri zbornika 2002-2012) i dr.

Dr. sc. Andrija-Željko Lovrić je u punom smislu bio svestran i integrativan istraživač za kojega možemo reći da je bio ustrajni borac za mijenjanje i dopunjavanje svega onoga što terenska stvarnost determinira kao pogrešno ili nepotpuno. Kritičnost, integrativnost, originalnost i odvažnost izviru iz njegovog rada što bi danas trebale biti odlike svakog prirodoslovca i istraživača. Mnogostruki rezultati njegova rada pozivaju na daljna istraživanja s ciljem boljeg sagledavanja i razumijevanja života u prostoru i vremenu kroz promatranje utjecaja koji oblikuju sam njegov razvitak.

Neven Matočec, veljača 2019.